

חגיגה י

משה שווערד

1. ספר אז ישיר- ירח האיתנים

SEE ADDENDUM

2. ספר מגדים חדשים

ובהאמור נראה דיך ליישג מה שהקשה הרש"ש זצ"ל
(פח ז), זמ"ש קשה עונשן של מדות יותר
מעונשן של עריות כו' דהתם אפשר בתשובה והכא לא
אפשר בתשובה. וכחצו החוס' זשם הר"ר חיים,
דעריות אפשר בתשובה אע"ג שהוא מעוות לא יוכל
לתקן, מ"מ אפשר בתשובה שזה לו הקצ"ה, אבל גזל
הרבים אינו יודע למי להשיב. והקשה הרש"ש, מ"מ
קשה מבא על אשת איש דאסרה על זעלה דהוה כעין
גזל שגזל ממנו את אשתו כמ"ש בחגיגה (ט' ז) ע"ש.
וכונתו למ"ש כאן הבא על א"א ואסרה לזעלה נטרד
מן העולם, ומשמע דהוא משום דאסרה עליו וגולה
ממנו וכמו שפירש"י לפי שעה דבר שאין לו רפואה.
ולפי מה שהבאנו ממהרי"ט והנוצ"י אחי שפיר, דלד'
החוס' דמהני תשובה, מ"ש ואסרה לזעלה נטרד מן
העולם כו', ר"ל משום שיושבת תחת זעלה באיסור
אחרי שנאסרה עליו ומעשיו עושין פירות, שזעלה נכשל
על ידו באיסור כל שעה. ומה שזכרתי אין בזה משום
גזל, י"ל זד' החוס' דכיון דנזעלה מרצון אין בזה משום
גזל, ומה דע"ז נאסרה לזעלה אינה אלא גרמא שנגרם
ע"י מעשיו. וזכר לדבר המזיק לחצירו דהזיק שאינו
יכיר להנחת עצמו ולא נתכוין להזיק לחצירו, שכתבו
הפוסקים דפטור אפילו זמזיד.

ונראה דל"ל כן גם בדעת הרמב"ם זהל' גניזה (פ"ז
הי"ז) שכתב, קשה עונשן של מדות יותר
מעונשן של עריות שזה בינו לבין המקום וזה בינו לבין
חצירו. וכ"כ הטור זחז"מ (סימן רלא אות כה). היינו
דעריות הוא בינו לבין המקום וקיל יותר ממדות שהוא
בינו לבין חצירו. וכ"כ המאירי זיצמות (כא א), שעריות
היא מן העבירות שבין אדם למקום ע"ש. ולכאורה הרי
בעריות היכא דנאסרה ע"ז לזעלה הוא בין אדם
לחצירו, ומשמע דס"ל להרמב"ם והטור דעריות אע"ג

ונראה לומר דבדאי הרמב"ם מיירי בכל איסורי עריות וגם אשת איש בכלל, ועל כולם כתב שהוא מעבירות שצין אדם למקום, ור"ל דעס איסור עריות אינו אלא צין אדם למקום, ובמקום שנתוסף עי"ז איזה חיזק לאדם כגון באשת איש שאסרה על צעלה, הוא איסור נפרד מדין גניבה וגזילה או השגת גזול, ובדאי שיש בה כל הדינים של עבירת צין אדם לחצירו, אלא שאין זה שייך לאיסור עריות עצמה. וזוהי גם לא קשה מה שהקשה הרש"ש על התוס' צ"ב שם, דמ"ש בגמ' בעריות אפשר במשונה, היינו על עון עריות עצמה, ולא מיירי בעבירת צין אדם לחצירו הניתוסף באשת איש.

3. ספר מגדים חדשים

וליוצא ולבא אין שלום בו' ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד למשנה. עיין פירש"י. ויש להעיר ממ"ש צ"ב (קמה ב) וסנהדרין (ק' ב) א"ר זירא אמר רב כל ימי עמי רעים אלו צעלי תלמוד, וטוב לב משתה תמיד אלו צעלי משנה, רבא אמר איפכא. פירש"י צעלי תלמוד שקשה ללמוד מרוב קושיות וסוגיות שיש בו, משנה נוחה ללמוד. רבא אמר איפכא, דצעלי תלמוד נהנין מיגיעו שידעו להורות איסור והיתר, אבל צעלי משנה שונה ואינו יודע דאין מורין הלכה מפי משנה ע"ש. הרי דלרב צעלי תלמוד הם כל ימי עמי רעים, וטוב לב משתה תמיד הם צעלי משנה, וכאן אמרו ליוצא ולבא אין שלום על היוצא מתלמוד למשנה. וראיתי באהבת איתן צע"י צ"ב שם שעמד בזה ע"ש.

לימוד תלמוד ירושלמי

4. רש"י על חגיגה דף י"א

אפילו מתלמוד לתלמוד – [1] מתלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא עמוק, כדאמרינן בסנהדרין (כד, א) במחשכים הושיבני כמתי עולם זו התלמוד של בבלי:

5. תוספות מסכת חגיגה דף י' עמוד א

אפילו מש"ס לש"ס - מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי כדפירש רש"י וכן אמר בירושלמי במחשכים הושיבני כמתי עולם אלו ש"ס הבבלי וכן (רב כהנא) דהוה ציים דלישתכח מיניה ש"ס הבבלי [2] ומיהו אפילו איפכא י"ל והכי פירושו שפירש מזה ועדיין לא הבין בזה שמתוך כך לא יעלה בידו הלכה ברורה.

6. תוספות רי"ד על חגיגה דף י"א

ר' יוחנן אמר אפילו מתלמוד לתלמוד. [1] פירש המורה מתלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא עמוק כדאמרינן בסנהדרין (כד, א) במחשכים הושיבני (איכה ג, ו) זה תלמוד בבלי. [3] ונראה לי דאיפכא מסתברא, דאדרבה תלמוד בבלי מבאר יותר, וזה האדם כדי להקל מעליו הניח תלמוד בבלי ומתעסק בתלמוד ירושלמי:

7. ספר מגדים חדשים [4]

ומדברי המחזור ויטרי (קימן שכב), יש ללמוד פירוש חדש צוה, שכח זהו שפירשנו בתלמוד וליוצא ולבא אין שלום א"ר יוחנן זה היוצא מתלמוד לתלמוד, מפני שחלוקים במנהגם ובשמועותיהם ובפסקי הלכותיהם ע"ש.

8. ספר חזון איש [או"ח יג:א]

לומר דגמי דידן פליגא אירוש' ואדרבה לשון הסוגיא מורה ומחירה ע"פ הירוש' ודאי כפי נקטין, [והירו' לא היה צידי הראשונים ז"ל בקציעות מפני העניות שלא היו כתבי היד מלוים הרבה ומפני שאר סיבות] ואילו ראו רבותינו את הירוש' היו מפרשים כן את הסוגיא.

9. שו"ת הרשב"א חלק ח סימן צו:

שאלה, אמרת לפרש לך הא דגרסינן בירושלמי (גיטין פ"ה ה"ג) ראובן שגזל שדה משמעון וכו': תשובה, כבר ידעת שרבו השבושים בנוסחאות שבירושלמי. והסבה הגדולה למעוט השגחת הלומדים בו. ואין עומדין עליו רק אחד בדור. ובמקום הזה רבו השבושים בגירסת הירושלמי. וכל שכן בגירסת שנזדמנה לך. ותחלה אכתוב לך גירסת ספרי. והיא נכונה יותר משלך אע"פ שיש בו קצת חסרון....

10. קרבן נתנאל מסכת מועד קטן פרק ג סימן כב

[פ] לפי שאין בהן צורך כל כך. ומ"מ התירו שיש שמחה למי ששלח או למי שנשתלחו לו ותמה אני איך מלאו לבם לחלוק על פירוש הירושלמי מבלי שום חולק בבבלי. והא ר"י שהיה סוף התנאים ודאי יש לו קבלה יותר לקרות רשות בשו"א ולא בקמ"ץ. וכ"כ ר"י דילאון מצות ל"ת שכ"א שמכל מקום נוכל ללמוד ממנו כי מה שאמר דהלכתא כגמ' בבליית. הוא במה שיחלוק הירושלמי עליו. אמנם בדבר שלא הוזכר בבבלי ואיתא בירושלמי. בודאי נוכל ללמוד ממנו ע"כ. אח"כ מצאתי בכללי פוסקים של כנסת הגדולה לא"ח ז"ל נוהגים הפוסקים לפעמים לפסוק דלא בירושלמי אף על פי שלא בא הדבר מפורש בגמרא דידן היפוך הירושלמי רשד"ם חלק י"ד סי' קצ"ב ע"כ. ועל כל זה לא ידענא טעמיה דהא מילתא:

11. ספר מגדים חדשים

יש לעיין במ"ש ר' יוחנן אפילו מש"ס לש"ס, דהרי ר' יוחנן חיבר הירושלמי (עיין שה"ג מער"ס ע' ירושלמי), ותלמוד בבלי נקדר רק כמה דורות אח"כ בימי רבינא ורבי אשי, וכמש"כ הרי"ף בקוף עירובין דתלמוד בבלי הוא בתרא לגבי הירושלמי. ונראה דמה ראה למה שהאריך להוכיח צ"ס דורות הראשונים, שגם לפני דור רב אשי כבר היה תלמוד בבלי מדור רב ושמואל ואילן, אלא שבימי רב אשי סידרוהו והעריכוהו כראוי. ולפי השיטות דר' יוחנן חי ארבע מאות שנה (עיין מה שכחצנו צוה בצרכות ה' ב), אחי שפיר בפשיטות, דר' יוחנן היה בחיים בימי סידור התלמוד בבלי.

12. שערים מצויינים בהלכה

מפני מיעוט הלומדים בו. ובתשו' מהרי"ק (שורש ק) כתב, דהרמב"ם רגיל לפסוק לפעמים עפ"י הירושלמי, אפי' במקום תלמוד בבלי אין מוכח כן, משום דהבבלי מעמיד המשנה בשינויי דחיקא, והירושלמי מפרשה בפשטות. ועי' בתוס' במס' עירובין (מ. ד"ה אדעתא) דמבואר שיש לפסוק כאותו שהוא בקי ולא כאותו שהוא מפלפל. ועיין היטב ברמ"א (יו"ד סי' רמב ס"ל) דמבואר נמי כן. ובשו"ת הריב"ש (סי' רכט) כתב, דראוי ליהרהר שע"י הפלפול יטה מדרך האמת. וכ"כ בבית לחם יהודה (יו"ד שם).

ועי' ברש"י במס' ב"מ (פה.) דר"ז כשעלה מבבל לארץ ישראל ללמוד מפי ר' יוחנן, ואמוראין שבא"י לא היו בני מחלוקת, ונוחין זה לזה, ומיישבין את הטעמים בלי קושיות ופידוקין. ועי' בתשו' פאר הדור להרמב"ם (סי' פב) ומוכא בריטב"א במס' יומא (נו.). וע"ע מה שהארכנו במס' סנהדרין (שם ד"ה במחשכים). ועי' בתשו' המיוחסות להרמב"ן (סי' צו) ובתשו' חות יאיר (סי' כג) בענין השיבושים בנוסחאות בתלמוד ירושלמי.

13. מצפה איתן מסכת חגיגה דף י עמוד א

במשנה היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו. וקשה הא יש להם על מה שיסמכו מדאיכא גז"ש בנדרים (ע"ח) וב"ב (ק"כ) דילפינן זה הדבר דנדרים מזה הדבר דגבי שחוטי חוץ לומר דג' הדיוטות מתירין הנדר. [1] וי"ל דאי מגז"ש לא נשמע לחרטה לחוד ועל זה קאמר דפורת באויר וכל הני דקאמר בגמ' בחרטה לחוד איצטרין והכי קי"ל כדאי' בנדרים (כ"א). ועפ"ז י"ל ג"כ דלא פשיט היתר נדרים מדכתיב יש בוטה וגו' ולשון חכמים מרפא:

14. טורי אבן על מסכת חגיגה דף י/א

[2] וי"ל דאי לאו דגמירו לך היתר נדרים מתורה שבע"פ לא הוי ידעינן האי גז"ש דזה הדבר למנ"מ דקא מייתי לכל ישראל לפ' נדרים ולראשי מטות לשחוטי חוץ לב"ה ולא הוי מוקי להו כלל דלענין היתר נדרים והקדש ביחיד מומחה ובג' הדיוטות מיירי. דמסברא אין לנו שיש לנדרים היתר ולא הוי ידעינן גז"ש זו למאי אתי' כלל. א"נ הוי דרשינן לה לדרש' אחרינא, וכן הא דרשא דמועדי ה' לב"ש לא הוי דרש' להכא אי לאו דא"ל עיקר להיתר נדרים מתורה שבע"פ או מהני קראי דאמר בגמ'. ובהכי נ"ל נמי הא דלנ"ל לעיקר היתר נדרים מדאמר בפ"ט נדרים (דף ס"ה) המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו ונ"ל מדכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרימה א"ל במדין נדרת לך היתר נדרך במדין, א"ו אי לאו דנ"ל לעיקר היתר נדרים ממקום אחר לא הוי דרשינן להני קראי להכא וכדפירשתי:

15. במדבר פרק ל פסוק ב

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רְאִשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק:

16. אור החיים במדבר פרק ל פסוק ב

אכן יתבאר הכתוב בהקדים מאמרם ז"ל שאמרו (חגיגה י א) וזה לשונם היתר נדרים פורחים באויר עד כאן, ויש להעיר למה עשה ה' ממצוה זו סדר זה מה שלא עשה כן בכל התורה שכל דבר ודבר כתוב יושר וזו פורחת באויר:

אכן הטעם הוא כי לא רצה ה' שיהיה כתוב לעין כל אדם שהנדר והשבועה ישנה בהיתר שבזה יזלזלו בנדרים ובשבועות, ולזה נתחכם ה' והעלים הדבר ומסר ההתר לגדולי ישראל שהם ידעו ויבחינו חילוקי המשפטים שבהתר, אבל בפני כל ההמון יהיו נעולי דלת לקיים כל נדר וכל שבועה כאומרו לא יחל וגומר ככל היוצא מפיו וגו'. וזה הוא שיעור הכתוב וידבר משה אל ראשי המטות שהם גדולי ישראל המצוה בשלימות, אבל לבני ישראל לאמר זה הדבר פירוש כי לבני ישראל בכללות לא יאמר להם מהדיבור הנאמר לראשי המטות אלא זה הדבר ולא הפורח באויר שנאמר בעל פה לראשי המטות, ובוה נתיישבו כל הדקדוקים...

17. מרומי שדה מסכת חגיגה דף י עמוד א

תניא ר' אליעזר אומר יש להם על מה שיסמוכו שנאמר כי יפליא כו' אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר. וקשה לי הא אי' בנזיר דף ט' דלב"ש דס"ל אין שאלה בהקדש, ה"נ דאין שאלה בנזירות, וא"כ ר' אליעזר דס"ל בערכין דף כ"ג דאין שאלה בהקדש, היכי קאמר דכי יפליא דכתיב בנזיר הוי להיתר. ונראה דהא דקאמר דנזירות הרי הוא הקדש, אינו מדכתיב קדוש יהיה גדל פרע כמוש"כ התוס' והמפרש בנזיר שם, דהאי קרא לא כתיב אלא בשיער נזיר כדאי' בקדושין דף נ"ז. אלא עיקר שם הקדש הוא מדאיכא קרבנות בנזיר. וא"כ בנזיר שמגלח על קרבנות אחרים אינו הקדש. ואפשר לפרש האי קרא כי יפליא לענין נזיר כהאי גוונא. ...

18. תוספות מסכת חגיגה דף י עמוד א

באפי נשבעתי ולא הדרנא בי - והקשה הר"ר אלחנן דעל כרחק קרא בהכי מידריש מדכתיב נשבעתי באפי אמ יבואון אל מנוחתי ודרשינן מינה גבי דור המדבר שלא באו לארץ ותירץ לו הר"י דהאי קרא לאו בביאת ארץ משתעי אלא בחלק לעולם הבא ומצינו תנא דאמר בחלק (סנהדרין דף קי:) דור המדבר יש להם חלק לעוה"ב א"כ איכא למידרש והדרנא בי.

19. תוספות מסכת חגיגה דף י עמוד א

דלמא כרבי יהודה - משמע דחשיב ליה פירכא מה שמצריך הכתוב לדרשה אחריתי ואילו בפ"ק דמגילה (דף ז.) גבי אסתר ברוח הקדש נאמרה קאמר שמואל משום דכתיב קיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה וקאמר הש"ס דלית ליה פירכא ואילו בשבת בפ' ר' עקיבא (דף פה. ושם) דרשינן מיניה קיימו מה שקבלו כבר דקבלו התורה ברצון בימי אחשורוש ואמר הר"י דלאו קושיא היא דהתם מפיק לה מדשני לה בדבוריה דליכתוב קיימו וקיימו או קבלו וקבלו אלא ודאי תרתי שמע מינה.

• תוספות מסכת מגילה דף ז עמוד א

לכולהו איכא פירכא בר מדשמואל - וקשה דלשמואל מי ליכא פירכא דהא רבא גופיה הוא דאמר פרק רבי עקיבא (שבת דף פה. ושם) (מכאן מודעא רבה לאורייתא) שקבלו שנית בימי אחשורוש אלמא דאיצטריך קרא לדרשא אחרת ויש לומר דלא חשיב האי פירכא דהא שפיר שמעינן מינה תרתי ולא דמי האי פירכא לשאר פירכות דאינך דסתר סברתם לגמרי.

• חשק שלמה מסכת מגילה דף ז עמוד א

בתוס' ד"ה לכולהו וקשה לשמואל מי ליכא פירכא וכו'. נ"ב ושמעתי מכבר בשם הגר"א זצ"ל ... ליישב דהנה בקרא דקיימו וקבלו יש קרי וכתוב דהקרי הוא וקבלו והכתיב הוא וקבל וא"כ י"ל דהכא למד שמואל מהקרי דקיימו למעלה מה שקבלו למטה והתם מפיק רבא מהכתיב דקיימו השתא מה שקבל משה רבינו מכבר וראיה לדבר דהכא הגי' שוא' קיימו וקבלו והתם בשבת הגי' דכתיב קיימו וקבלו והיינו משום דהכא מפיק מהקרי והתם מהכתיב ועפ"י קושיית התוס' לק"מ ודפח"ח:

20. ספר מגדים חדשים

אמר ר"י אמר שמואל אי הואי התם א"ל דידי עדיפא כו'. בספר כריתות (ח"ד שער ג' סימן טז) כתב, אין אמורא רשאי לחלוק על התנא, רק בדרשא הפסוק אס אין נפ"מ לדינא רשאי אמורא לחלוק על תנא, והציא מסוגיין דשמואל חולק על התנאים שבצרייתא ואומר דידי עדיפא כו', והיינו כיון דדין התרת נדרים ע"י חכס היה מקובל בידם, וטרמו למנא לימוד או סמן מהפסוק, וזוה רשאי האמורא לחלוק וללמוד מפסוק אחר, כיון שאין נפ"מ לדינא והנה כן מצינו עוד לשמואל שאמר בלשון זה, ציומא (פה ז) לענין פק"י שדוחה את השבת, ובמגילה (ו' א) לענין אסתר צדוה"ק נאמרה, שאמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא דידי עדיפא כו'. וחולק שם על התנאים שהציאו ללמוד כן מפסוקים אחרים ע"ש. וכן בכ"מ בש"ס אמרו ותנא מיימי לה מהכא, וכתב ביד מלאכי (כלל רנו) דהוא בלשון ניותא, דאחרי שהאמורא הוציא טעם מן המקרא, קאמר דיש תנא של צרייתא שלמד אותו ממקום אחר, וליכא קפידא על האמורא דפליג אמתא דצרייתא בזה, וכמש"כ בספר הכריתות.

ובספר תחלת חכמה (שער ג' פ"א כלל מ') כתב, נראה כל שהוא מענין דרשות והגדות אין להקפיד אס האמורא חולק עם התנא ע"ש. והציא דבריו בקיצור כללי התלמוד (דף מד ע"ד). ונראה מש"כ מענין דרשות והגדות, ר"ל דרשות אף צעניי הלכה היכא שאין נפ"מ להלכה, וכדברי הספר כריתות. ועיין בהליכות עולם (שער ז' פ"ב דף יא ע"ב) שכתב, האמורא אין לו כח לחלוק על התנא בשום פנים בעולם ע"ש. ולפי הנ"ל צ"ל שכוונתו שאין לו כח לחלוק על התנא צעניי הלכה דוקא.

21. תוספות מסכת חגיגה דף י עמוד א

לקיים מצות - דצריך להזכיר שם שמים כדי לזרוזי נפשיה.

22. ספר צדקת הצדיק - אות נה

נה) עיקר העבירות באים מחמת השכחה. שהוא בלב כדאיתא במגילה (י"ח.) שאפילו זוכר במח מכל מקום אינו זוכר בלב כי אילו היה באמת זוכר בהרגשת הלב שהשם יתברך צוה על זה לא תעשה כן אי אפשר כלל שהיה עושה רק שהיצר מעלימו מלבן כענין שמנת עבית וגו' (דברים ל"ב ט"ו) תדע שמצות ציצית הוא לזכור על ידו מצוות ה' ואמרו ז"ל (מנחות מ"ד.) במעשה דתלמיד שזכר על ידי הציצית ושם היה מזיד ויודע, רק שעמדו הציצית נגדו שנתחדש לו הזכירה רק מן המוח ללב. ... ולכן אמרו בפרק קמא דנדרים (ח.) נשבעים לקיים המצוות ואף על גב דמושבע ועומד מהר סיני לזרוזי נפשיה ומה זירוז הוא, אבל הוא כמו שאמרנו:

23. ספר מי השילוח - פרשת בהעלותך

והטהרו מורה שיעשו לעצמם גדרים ויקדשו עצמם אף במותר להם, שהגדר שהאדם עושה לעצמו יועיל לו להצילו מכל דבר רע יותר ממה שאזהרות האיסור מועיל, כדאיתא בגמ' מנין שנשבעין לדבר מצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה כו', והוא שעומד לו אף בשעת הנסיון כדאיתא בגמ' בעידנא דיצ"הר לית מאן דמדכר ליצר טוב כי אז נשכח מאדם כל חומר האיסור שיש בהמעשה כמבואר על פסוק מה בצע, אך הגדר שהאדם עושה לעצמו לא ישכח ממנו ויעמוד לו אף בשעת הנסיון כאשר סיפר רב וקדוש אחד בעצמו, שאירע לו נסיון ונסתם ממנו חומר האיסור שבדבר הזה אך זאת זכר שעשה לעצמו גדר שלא יעשה דבר שלא יגיע ממנה נחת רוח להש"י, ואמר אל לבו אף שאין בכאן איסור מ"מ מה נחת רוח יהי' להש"י מהמעשה הזה, ותיכף שנתן זאת אל לבו זכר חומר האיסור שהי' בהמעשה:

24. ספר ברכת פריץ - פ' מטות

SEE ADDENDUM

25. תוספות מסכת חגיגה דף י עמוד א

לכדרכי אבא - ה"ה לשאר מקלקלים דפטורין הוה מצי למימר אלא רבותא קמ"ל דאע"ג דצריך לעפר מיפטר כיון דלא צריך לגומא.

26. צל"ח על ביצה דף ח/א

החופר גומא וכו'... בשם ספר ישרש יעקב [קמג.] מסיק דהרמב"ם ס"ל דאפילו מה שהוא רק פטור אבל אסור לא התירו לצורך כיסוי, אמנם סוגיא זו היא אליבא דר"ש שס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור וכאן שמצורף לזה שהוא קלקל הוא מותר אפי' לכתחלה, אבל רבינו הגדול לשיטתו שפסק בפ"א מהל' שבת [ה"ז] במלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה שחייב, ואף דאמרינן בשבת דף ע"ג [ע"ב] ובחגיגה דף י' [ע"א] דר' אבא אמר אפילו כר"י דכאן ר"י מודה כיון שהוא מקלקל, מכל מקום על כל פנים אינו מותר רק פטור ולכן אסור אפילו לצורך כיסוי, יעויין בדברי שער המלך שם שהאריך:

27. ספר דרשות חת"ס [ח"ב ע' רפ"ח]

SEE ADDENDUM

28. תוספות מסכת חגיגה דף י עמוד ב

מלאכת מחשבת אסרה תורה - [1] פרש"י שאינה צריכה לגופה במין מלאכה זאת שברצונו לא היה בנין זה בעולם ולא יתכן דאם כן בכל מלאכות נמי כגון סותר ע"מ לבנות במקומו למה מיחייב דהא לא ניחא ליה שהיה הבנין בעולם וכן בקורע ע"מ לתפור ג"כ לא ניחא ליה בקרע זה מעולם וקורע הבא באבלו או מחמת טרדא וקורע

בחמתו למרמי אימתיה [2] לכן נראה להר"י לפרש שאינו צריך לעיקר שורש האיסור כגון הכא שאינו צריך לגומא שהיא המלאכה וכן מוציא מת במטה והרבה דחשיב פ' המצניע (שבת דף צג:) ולא דמו למלאכת המשכן שהיו צריכים לעיקר המלאכה מכבה משום צורך הפחמין וצידת תחשים וחלזון וכן כולם כיוצא בהן.

29. חדושי הרמב"ן על מסכת שבת דף צד/ב

[3] פי' מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון מוציא את המת אפי' לקברו שאין לו הנאה בהוצאתו ולא בקבורתו אבל ההנאה היא הטומאה שהוא מונע ממנו, וכן צידת נחש כדי שלא ישכנו נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה שאינה אלא מניעת היזק ואין ההנאה והצורך בגופה של מלאכה, וכן כבוי הפתילה והגחלים לעולם מלאכה שאינה צריכה לגופה חוץ מפתילה שלא הובהבה שהוא צריך להדליקה ולכבותה והכיבוי הוא התיקון בעצמו, וכן במכבה את הגחלים לפחמין, אבל התופר ביריעה שנפל בה דרנא (ע"ה א') אע"פ שברצונו לא היתה נופלת שם דרנא ולא יבוא לעולם לידי אותה מלאכה, כיון שנפלה שם מ"מ צריך הוא לגופה של תפירה ונהנה בה, וכאן טעו אנשים ולכך כתבתיה:

30. תוספות מסכת חגיגה דף י עמוד ב

חוגו חגא - י"מ לשון מחולות כמו יחוגו וינועו כשכור (תהלים קז).

31. הכתב והקבלה על דברים פרק טז פסוק טז

בחג המצות. דעת רב האי גאון שנקרא היו"ט חג משרש חג ע"ש התנועה, לפי שמרקדין ומטפחין בשמחת יו"ט, כמו (ש"א למ"ד) אוכלים ושותים וחגגים, כלומר מרקדין מפזזין ומכרכרין בשמחה, ונקרא הקרבן חג ע"ש שקרב בחג, כמו חלב חגי (משפטים כ"ג) וכן אסרו חג (תהלים קי"ח) ולשון תחוג כמו תעשה חג... לכן נ"ל שהנחת שם חג אינו ע"ש תנועת הריקודין שהיו עושים ביו"ט עצמו, כי אמנם הנחתו הראשונה הוא ע"ש התנועות והטלטולים שהיו הולכים מתנועעים ומתטלטלים בדרך עלייתם מבייתם אל המקום הנבחר בשמחה ובטוב לב, מעדות הכתוב (תהלים מ"ב) כי אעבור בסך אדם אל בית אלהים בקול רנה ותודה המון חגג, וכאמרם במדרש (הובא בילקוט שם) כשעלו ברגלים להראות פני ה' היו עוברים בתודה בשירים בצלצלים ותרועה. כי לא עצבה רוחם בקרבם בעזבם כל אשר להם בבתיהם במקומות ההפקר, לא דאבה נפשותם להתרחק מבייתם שישבו בהם במנוחה והשקט, ללכת ולהטלטל בדרכים אשר לרוב ימצאו בית מלון האורחים ריקן מכל אין לחם ואין מים אין בשר ואין יין להשביע נפש שוקקה ולרוות צמאון העיף. וגם בלילה לא ישכבו במנוחת השקט ותענוג כבביתם, ותחת מטות שן אשר יניחו בביתם על ערשותיהם בשמחה ותענוג, במלון האורחים יציעו תחתיהם על הארץ מיני דשאים ותבן, ונגולה השינה מעיניהם והתנומה מעפעפיהם, וכדומה לאלה מתלאות הרבות הבאות לעוברי דרך, ובכל זאת לא זזה השמחה מעולי הרגלים לעשות רצון קונם, ובכל עמלי הדרך ששון ושמחה מלאו את לבם ובכל טורח נסיעתם חדוה עזה לבשה את רוחם להתנועע ולהתטלטל כדי להתראות פני עליון בבית מקדשו, לטעום שם מטעמי מלך העולם, ולהתענג בנעימות נצח. הנה על תנועת ההליכה בשמחה, וטלטול הנסיעה בששון הונח שם חג, וטעמו תנועת עולי הרגלים בשמחה (וואללפאהרטספעסט) ועל קיום מצות עליית הרגל בשמחה, וגם טלטולם בדרכים וטרחם בנסיעה שהיה בלב ששון, בא הקרבן הנקרא שלמי חגיגה (וואללפאהרטספריידעאפפער). ובזה מובדל החגיגה משלמי שמחה כי זה האחרון היא על שמחת עצם היו"ט:

32. תוספות מסכת חגיגה דף י עמוד ב

לעבור עליו בשני לאוין - ואף על גב דאמרין בעלמא כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי הכא שאני שאין להעמידו בקרבן חדש שלא מצינו כיוצא בו בתורה ודומה לו כמו שמצינו בריש בימות (דף ד.) דמוקמינן לא יגלה בשומרת יבם של אביו בלאו יתירא ולא מוקמינן ליה באנוסת אביו.

33. מצפה איתן מסכת חגיגה דף י עמוד ב

גמ' אתיא מדבר מדבר. וק"ל לריב"ב דלית ליה גז"ש זו בשבת (דף צז) מנ"ל דחגיגה היא קרבן. וי"ל דאזיל לשיטתו דדריש פ"ק דסוכה (ט ע"א) מה אחגיגה חל שם שמים אף אסוכה וא"כ ש"מ דהיינו שלמים:

34. ספר מגדים חדשים

אתיא מדבר מדבר. בהגות מלפני איתן הקשה,
 לרי יהודה בן צמירא דלית ליה גזירה שוה זו
 בשבת (זו א) מנ"ל דהגיגה היא קרבן. וכתב וי"ל דאזיל
 לשיטתו דדריש פ"ק דסוכה (ט' א) כשם שחל שם
 שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, וא"כ
 ש"מ דהיינו שלמים ע"ש. ונראה כוונתו בקושיתו,
 דבשבת שם גבי מקושש דר"ע יליף גז"ש מדבר מדבר,
 אמרו דרי יהודה בן צמירא גזירה שוה לא גמר. משמע
 שלא קבל מרבו גז"ש דמדבר מדבר כלל, וא"כ גם כאן
 לית ליה גז"ש זו ומנ"ל דהגיגה היא קרבן. אמנם אינו
 מוכרח, דאפשר דגמר מרבו לדרוש גז"ש דמדבר מדבר
 רק לענין זה ולא לענין אחר, ונמצא עוד גז"ש דמדבר
 מדבר לענין אחר בפסחים (ו' ז) ע"ש. ואין שום הכרח
 לומר דכיון דלא יליף לה לענין זה, לא גמר כלל גזירה
 שוה במלים אלה.

35. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חגיגה דף י עמוד ב

דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. והיינו דהוה הררין התלוין בשערה דליכא למילף גזירה שוה בכה"ג, והוה הלכה למשה מסיני ומ"מ מדברי קבלה יש כאן אסמכתא בעלמא.

36. מהר"ץ חיות מסכת חגיגה דף י עמוד ב

גמ' תורה מדברי קבלה לא ילפינן. נ"ב עיין רש"י תענית טו ע"א ד"ה ובקבלה הוא אומר ועי' רש"י חולין קלו ע"א הטעם שנקראו דברי נביאים דברי קבלה ועי' ג"כ ב"מ לב ע"א דשם מפורש דילפינן דברי תורה מדברי קבלה ובחיבורי תורת נביאים מכונה אלה המצות הארכת:

37. תוספות רא"ש על גדה דף כג/א

ואין דנין דברי תורה מדברי קבלה. וא"ת האמרי' לעיל דבתוספתא דבשבת יליף מקור מקור את מקורה הערה והנה מקור נפתח לבית דוד דהיינו דברי תורה מדברי קבלה וי"ל דשאני הכא דמצוי למילף דברי תורה מדברי תורה הלכך לא ילפינן מדברי קבלה:

38. ספר דבר יעקב - קידושין מג

זו שאני התם דאין שלוח לדבר עבירה דאמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים - נחלקו הראשונים האם הטעם הזה נשאר למסקנה. תר"ף והרא"ש הביאו למסקנה שאין שלוח הדבר עבירה משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. וכן מוכח מתוס' [כאן וב"ק עט. וב"מ יז] שכתבו שאם שלוח שוגג יש שלוח לדבר עבירה כיון שלא שייך לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. גם רש"י [להלן מג. ד"ה ולמ"ד וב"ק נא.] הביא למסקנה את הסברא של דברי הרב. אבל התוס' שאנן [ב"מ יז] כתב שלפי המסקנה שילפינן שאין שלוח לדבר עבירה מןחוטין חוץ, או מ"ב כתובים הבאים כאחד שאין מלמדים, אין שלוח

גם כשלא שייך הטעם מניום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים.
 גם הריטב"א כאן כתב שהמקור שאין שלוח לדבר עבירה הוי מקרא, והסברא הנ"ל הוי להטעם הקרא, וגם ב"טווג שאין הסברא מ"מ גז"כ שאין שלוח לדבר עבירה. וכן מסיק הש"ך [סימן שמח-ו].

39. ספר שערים מצויינים בהלכה - קידושין מג

דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין.
כתב בתשו' התשב"ץ (ח"א סי' קנו)
דבר זה נאמר בשליח שאינו מומר לכל
התורה, אבל במומר לכל התורה או מסור, אין
יכול המשלח לפטור עצמו, ע"י דברי הרב
ודברי התלמיד כו', דהרי ידע שהוא מומר
ואינו שומע לקול התורה, וכמש"כ הרמב"ם
(עדות פי"א ה"י) דהמוסרים והאפיקורסין
והמינין לא הוצרכו חכמים למנותן בכלל
פסולי העדות, שהם גרועים מעכו"ם. וע"ע

40. שערים מצויינים בהלכה

וכי זה חוטא וזה מתחייב. פרש"י והרי ידוע
לנו בכל הש"ס שאין שליח לדבר
עבירה שיהא השולח מתחייב ע"י שלוחו.
וכתב בתשו' מהרי"ט (ח"א סי' קטז) שיש
מקום להסתפק אי אמרינן באיסורא דרבנן
אין שליח לדבר עבירה, דהא מן התורה
חשיב שליח, או דילמא אפילו במילי דרבנן
דבר עבירה מקריא, וכל מילי דרבנן אלאו
דלא תסור אסמכינהו, ואמרינן במס' שבת
(מ.) האי דעבר אדרבנן שרי למיקריא
עברנייא. וכן בתשו' מוצל מאש (להגה"ק
מהר"י אלפנדרי, סי' לה) דן בזה, ונשאר
בספק. ועי' במשנה למלך (רוצח פ"ב ה"ב),

ADDENDUM

1. ספר אז ישיר - ירח האיתנים

שני סוגי תשובה, יום הכיפורים, ואמירת "כל נדרי" - • אז ישיר • רמג

אל אותו הזמן, אפשר לתקן את הפגם. וזהו יסוד התשובה, שהאדם יכול על ידי התשובה לחזור לנקודת הזמן בו חטא, כדי לתקן את פגם החטא.

לעיל הבאנו מדברי חז"ל שישנה מציאות שנוצרה ע"י חטא ואין ביד האדם לטנותה. האמנם? האם באמת אין אפשרות ע"י התשובה לתקן את הנזק?

חז"ל דורשים את הפסוק 'מעוות לא יוכל לתקן', על האיש שבא על הערווה והוליד ממוזר, שאפי' אם יחזור בתשובה, עדיין התוצאה של חטאו קיים בדמות הממוזר שהוליד.

אבל האמת היא שאדם שיחזור בכל מאוודו ונפשו בתשובה, יזכה לסיוע מיוחד כדי שיוכל להגיע לתיקון השלם, ואפי' אם הוליד ממוזר או פעולה אחרת עדיין יש לו תקוה. בספר ארחות צדיקים (שער כ"ו - שער התשובה), מנבא שהקב"ה יסובב את הנהגת הבריאה, כדי לאפשר לבעל תשובה להגיע לתשובה שלימה, וז"ל הארחות צדיקים:

בכל אלה הדברים וכיצא בהם קשה בהם מאד התשובה, אך יש תקנה גדולה לתקן הכל. מתחילה ישוב החוטא בכל עניני התשובה, ויראה ויבין בכל חלקי התשובה, וימסור נפשו לעשות, והכל יעשה לשם שמים בכל כחו ובכל לבו בסתר ובגלוי, אז הקדוש ברוך הוא מקיל עליו עניני התשובה ומדריך לדרך ישרה לתשובה. כגון אם הוליד בן מעריות, הקדוש ברוך הוא יכריח אותו חורע, וישתכח הדבר כאילו לא היה. ואם גזל ממון, הקדוש ברוך הוא יזמין לו ממון, ויפרע לנגול, וירצנו, וימחול לו. ואם הרע לאדם בגופו או בממונו, יכניס לו הבורא, יתברך, רצון ואהבה בלבו [עד שימחול לו], כמו שאמר (משלי טז ז): "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו". ואם אותה הנגול רחוק ממנו, הקדוש ברוך הוא יקרבנו אליו, עד שירצהו וימחול לו. ואם לא ידע חשבון הממון ואינו מכיר האנשים אשר גזל, יתן לו הקדוש ברוך הוא שיעשה צרכי רבים, כגון לבנות גשר, או לתקן בארות, או לבנות בתי כנסיות, או שאר צרכי רבים, ותהיה הנאה ממנו לכל העולם, למי שגזל ממנו וגם לאחרים. ואם ימות הנגול, ישיב הממון ליורשיו. הזיקו בגופו או דיבר עליו דופי, ילך על קברו

רמג • אז ישיר • _____ • מאמרי יום הכיפורים

במעמד עשרה בני אדם, ויבקש מחילה מאת השם, יתברך, ומאתו, והקדוש ברוך הוא ימחול לו.

וכבר הקדימו בחובות הלבבות (שער ז' פרק י'), וז"ל:

... כשיקבל עליו גדרי התשובה בכל תנאיה, אשר בכחו ויכלתו מהם, הבורא מקל עליו תשובתו, ועובר לו על מה שנעלם ממנו ונמנע עליו, וישים לו מוציא קרוב מחטאו וירחיב אמתלאתו בו. ואם יהיה משער העריות, אשר זכרנו במו שהוליד מאסורה, יכריח הבורא את זרעו. ואם הוא מצד אונאה וגול בממונות, יתן לו הא-ל ממון ויפרענו לחברו וירצהו וימחול לו.

תורף דבריהם, שהקב"ה ישנה את סדרי הבריאה, ויכריח את אותו הזרע שבא ע"י החטא, כדי שתשובתו תהיה שלימה, אף בחטאים אחרים, ויכל להגיע לדרגה של תשובה שהקב"ה ישנה את המציאות, וזה ע"י שיחזור בתשובה ויתקן את פגם החטא בשלימות, ומוכיל תוצאות החטא חייבות להיעלם, אמנם, זהו דווקא לאחד שמתאמץ בכל לבבו ונפשו ומוסר נפשו כדי לחזור בתשובה שלימהקב"ה.

חלק ב'

בחלק זה נבאר במה יוה"כ שונה באופן מהותי משאר ימות השנה ומאפשר לנו בקלות יחסית [לעומת שאר ימי השנה] להתקרב אל הקב"ה, ולפעול תשובה בדרגות הגבוהות ביותר. כדי לבאר ענין זה נקדים בביאור אמירת 'כל נדרי' וביישוב מה שהערנו בתחילת מאמר זה. הקשינו מדוע אנו מתחילים את תפילות יוה"כ עם 'ההקדמה' של 'כל נדרי', ומהו המיוחד ב'כל

קבא. עי' בספר פסקי תשובה השלם מהגאון רבי אברהם פיעטרקאווסקי (דומ"צ בלודז') הערה לסימן ע"ג, וז"ל:

ואני מסתפק במי שבא על הערווה והוליד ממונה ממוזר, ואח"ז עשה תשובה מאהבה, דודנות נעשין לו כזכויות (יזמא פ"ו). הדין נותן דיתטהר הממוזר דלנפרע לא היתה הביאה בעבירה.

ודבריו פלאי!

ברכת פרשת מטות קבג

פרשת מטות

בגמרא נדרים (דף ה' ע"א), אמר רב גידל אמר רב מנין שנשבעין לקיים את המצוה, שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקיך [תהילים קי"ט ק"ח]. והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא, אלא הא קא משמע לן דשרי לאינש לזרוזי נפשיה, עד כאן הסוגיא. **ולכאורה** תמוה, מאחר שמושבע ועומד מהר סיני הוא, ואין השבועה חל כלל, איזו זרוזי נפשיה איכא בשבועה זו. **והר"ן ז"ל מפרש**, דבאמת שבועה חל על דבר מצוה לענין בל יחל, ורק מקרבן שבועה איתמעוט, עיין שם. אבל אין כן דעת הרמב"ן ז"ל בפרק שבועות שתיים בתרא, הובא בקצות החושן (סימן ע"ג סעיף קטן ה'). וכן הביא כאן בגליון הש"ס, דברי הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה בפרשת חוקת, [וטעות סופר הוא, וצריך לומר בפרשת מטות [פרק ל' פסוק ג']], ששבועה לקיים את המצוות לא חל לא למלקות ולא לקרבן. ולפי זה קשיא, מאי זרוזי איכא על ידי שבועה זו שלא חלה כלל. **[ובפשוטו צריך לומר דמכל מקום השבועה עושה רושם על האדם להזהר בה כדרך שהוא נוהר בכל השבועות].**

ויש לפרש על פי הידוע, שחטאי האדם [היינו אדם שאינו מפורקי עול חס ושלום], הם על פי רוב על ידי הוראת היתר בדרכים שונים, כי בדבר שהוא נוגע השוחד יעור את עיניו לומר על רע טוב וכו', ועיין כתובות (דף ק"ה) מכוחה של נגיעה. ולכל הפחות ממציא ספיקות לעצמו דבעסק שלו שאני, והדברים ידועים ומבוארים בספרי יראים. ולפי זה שפיר הועיל טובא בשבועה זו, שהרי בשבועתו סתם את הדרך להוראת היתר לעצמו, דממה נפשך אם לבבו יפנה להיות אומר מותר, הרי לפום טעותו שהדבר הוא היתר הא אין כאן מושבע ועומד מהר סיני, ושפיר חלה השבועה, ושפיר מחוייב הוא בהדבר

מחמת שבועתו. ונמצא שהועילה שבועתו להצילו מהוראת היתר, ואיכא זרוזי מעליא.

3. ספר דרשות חת"ס [ח"ב ע' רפ"ח]

הלכות שבת חגיגות כהררים
התלויים בשערה, שבהן מקרא
מועט והלכות מרובות (חגיגה י" ע"א).
ומפרש הש"ס כגון חופר גומא ואין
צריך אלא לעפרה, או משום מקלקל,
ע"ש. וכתבו תוס' (ד"ה לכדרכי אבא) דהוא
הדין דהוי מצי למימר עוד כמה מיני
מקלקל או מלאכה שאין צריך לגופה.
ולפע"ד משום דבהא שייך הך לישנא
משום דהיינו ממש הך דכפה הקב"ה הר
כגיגית בשבת יום מתן תורה, והו"ל
חופר גומא ואין צריך [אלא] לעפרה,
אלא דלא מחייב על זה בשבת, וזה הרמז
הר תלוי בשערה, ר"ל הר סיני כנ"ל כט.